

Erdélyi Múzeum 2011. 1
Abstracte și cuvinte-cheie

Jiteanu Liviu: Credință și biserică. Situație și corecțiuni

Cuvinte-cheie: religie, biserică, fenomenul religios, Transilvania

Studiul analizează fenomenul religios, cu scopul reliefării caracteristicilor generale ale religiilor și al realizării unei analize a parametrilor stabiliți în cadrul regiunii transilvănene. Creștinismului îi revine un rol de primă importanță în domeniul religios datorită aspirației sale spre armonizare, precum și propagării unei atitudini mature și dedicate din partea persoanei credincioase.

Studiul atrage atenția și asupra influenței nefaste a postmodernismului, pe care acesta îl exercită asupra fenomenului religios, fundamentat, la rândul lui, pe tradiție, și încearcă să tragă un semnal de alarmă împotriva uitării culturii religioase. În acest context, se impune includerea de factură integratoare a omului în domeniul religios. Potrivit autorului, religia se concentrează asupra complexității ireductibile a fenomenului uman.

Takács György: Pe acolo treceau îngerii... Figuri, grupuri și ordine de îngeri în rugăciunile populare arhaice din vechiul Scaun al Ciucului

Cuvinte-cheie: personaj, grup, ordinea îngerilor, rugăciune populară arhaică, comitatul Ciuc (Csík)

Rugăciunile populare din fostul comitat Ciuc (Csík) relevă figurile eterice, grupurile și ordinea îngerilor. Funcțiile atribuite acestora în cadrul rugăciunilor constă, asemănător concepției dogmatice tradiționale a bisericii, pe de o parte, în formarea unei „armate” și „gospodării” a lui Dumnezeu (*angeli assistentes*), pe de altă parte, în medierea între Dumnezeu și ființele umane, în calitatea lor de „ajutoare” și „slujitori” (*angeli ministrantes*). În ipostaza din urmă, misiunea îngerilor constă în ocrotirea oamenilor și a gospodăriilor acestora, a bisericii și a altarului, în instruirea credincioșilor și pregătirea lor pentru viața eternă, în alinarea suferinței celor aflați în pragul morții, precum și în orientarea sufletelor spre lăcașul ceresc. Dintre cele șapte sau nouă ordine ale îngerilor (*ordines angelorum*), rugăciunile arhaice populare ale secuilor și ceangăilor menționează cel mai frecvent îngerii propriu-ziși și arhanghelii, în timp ce membrii celorlalte ordine (heruvimii, serafimii etc.) nu apar decât prin implicație. S-ar putea ca acest fapt să aibă la bază geneza timpurie a rugăciunilor populare arhaice și punctul lor de vedere personal, în esență de factură soteriologică. În același timp, aceste rugăciuni vehiculează, până în zilele noastre, o concepție deosebit de vie despre cel de-al zecelea ordin angelic, format din ființele umane. În cele din urmă, am putea considera chiar că dorința de a se număra în această ordine cerească se află la rădăcina actului rugăciunii și al activității de *imitatio Christi* tradiționale.

Peti Lehel: Rolul viselor în abordarea culturală a morții în satele ceangăiești din Moldova

Cuvinte-cheie: vis, moarte, ceangăii din Moldova (csángó)

În satele ceangăilor din Moldova, visele reprezintă elemente ale religiozității private, îndeplinind o funcție de importanță majoră îndeosebi în acele domenii care nu au putut fi instituționalizate complet de către biserica oficială, printre care cultul morților. În cazul acestor sate din Moldova, comunicarea cu lumea de dincolo și cu morții, precum și frecvența viselor despre rugămințile adresate de către morți celor vii reliefează funcția de impunere a unor norme, îndeplinită de religia populară, pe care o subliniază, de altfel, și cercetătoarea Natalie Zemon Davis. Eforturile rituale asociate cu visele despre rugămințile morților și nevoia de conformare a celor vii la aceste rugăminți atestă încă o dată importanța, încă neștirbită, a normelor sociale, printre care cele referitoare la instituția familiei, precum și la rude și vecini, ceea ce reprezintă un fapt aproape surprinzător, având în vedere modernizarea intensă a societății ceangăilor. Prin intermediul respectării riturilor care asigură liniștea mortului și al familiarizării cu soarta de dincolo de moarte a sufletului celui decedat, realizată în vis, eforturile rituale în vederea îndeplinirii dorințelor celor morți și imposibilitatea refuzării acestor rugăminți subliniază relevanța unui standard operațional al normelor sociale și al instituțiilor rurale tradiționale, precum și un nivel al individualizării mai scăzut decât am putea, eventual, aștepta. Materialul etnografic prezentat în cadrul studiului sprijină concluzia potrivit căreia visele joacă un rol esențial în legitimarea normelor, respectiv a funcționării instituțiilor tradiționale ale societății rurale, precum și în susținerea relațiilor interpersonale.

Visele despre morți generalizează, de fapt, relațiile sociale, reproduc și confirmă opiniile formate despre poziția diferitelor indivizi și familii în cadrul rețelei simbolice a comunității. În același timp, visele contribuie și la interpretarea evenimentelor semnificative din viața comunității, prin punerea la încercare a sistemului colectiv de semnificații. De asemenea, visele pot îi determina pe indivizi și la realizarea anumitor acte religioase sau la anumite forme de comportament rituale (rugăciune, aprinderea unei lumânări, jurămintă, post, donații etc.). Invocarea viselor și încercarea de a înțelege semnificația acestora îi pot fi de ajutor individului în domeniul experienței sale personale referitoare la esența metafizică prezentă în toate domeniile de viață.

Balatonyi Judit: Schimbarea verighetii în fața statuii Sfintei Fecioare la Șumuleu Ciuc. Cariera socială a unui rit de logodire la ceangăii din Valea Ghimeșului și schimbarea funcțiilor acestuia

Cuvinte-cheie: inel, ceremonie, ceangăii (csángó), statuia Fecioarei Maria, Șumuleu Ciuc (Csíksomlyó)

Studiul de față se ocupă de o ceremonie specială a ceangăilor din Moldova, care are în centrul ei verigheta, respectiv statuia Fecioarei Maria de la Șumuleu Ciuc (Csíksomlyó). Acest rit a fost practicat încă din anii '70 ai secolului trecut, începând de la mijlocul anilor 2000 funcția ritului s-a modificat însă considerabil. Cu zece-douăzeci de ani în urmă, ceangăii considerau încă acest rit drept o strategie abnormală practică de niște indivizi devianți, cum ar fi, spre exemplu, persoanele care trăiesc în concubinaj, fără a fi căsătorite. Într-un anumit sens, această ceremonie a reprezentat un analog al căsătoriilor „oficiale”, legate la biserică: cuplul a schimbat inele și a depus jurăminte, dar în lipsa unui preot care să officieze căsătoria și fără de martori la ceremonie. Până la mijlocul anilor '90, funcția principală a acestei practici a constat în asigurarea a posibilității de ieșire din poziția socială marginalizată pentru persoanele deviate și în acordarea unei șanse de a dobândi un nou statut social. În zilele noastre, ceremonia este socotită drept un fel de ritual de căsătorie cu valoare tradițională, iar ceangăii îi atribuie o semnificație religioasă foarte importantă, precum și o funcție de modernizare a căsătoriei, nemaivorbind despre aspectele economice asociate cu acest tip de ceremonie de căsătorie.

Czégényi Dóra: Texte sacre – contexte profane. Un exemplu de magie de dragoste în contextul secolului 21.

Cuvinte-cheie: text sacru, farmece de dragoste, context verbal și context de acțiune

Când, unde și din ce cauză se roagă un calvinist maghiar în genunchi și în limba română? Întrebarea trimite, de bună seamă, la un exemplu contemporan al magiei de dragoste. Așadar, studiul de față se ocupă de diferitele categorii de persoane implicate în diagnosticarea, abaterea și vindecarea farmecelor, vizitate de o femeie maghiară de confesiune reformată, născută în 1964. În cadrul cercetării, reconstitui întreaga rețea socială a magiei de acest tip și trec în revistă aspectele magice ale rugăciunii, postului și slujbelor religioase, menite să influențeze o altă persoană. În baza analizei diferitelor experiențe acumulate în spațiul social și cel cultural, respectiv a interpretării sistemului de reprezentări despre relațiile umane, reflectez asupra dimensiunii lingvistice a comportamentului uman, în contextul căruia conținutul regulilor urmărite se dovedește a fi la fel de important ca și determinarea acelor condiții în care regulile respective funcționează.

Balássy Enikő: Diavolul sinucigașului în credințele populare din comuna Hodoșa (Mureș)

Cuvinte-cheie: dracul sinucigașului, credințe populare, Hodoșa (Székelyhodos)

Studiul prezintă anumite credințe asociate cu dracul în satul Hodoșa (Székelyhodos), din regiunea Văii Nirajului de Sus. Apariția și faptele acestei ființe supranaturale sunt asociate în acest sat aproape întotdeauna cu încercări de suicid sau cu sinucideri.

În a doua jumătate a secolului XX, numărul sinuciderilor a crescut semnificativ în satul Hodoșa. Cauzele acestui fenomen nu pot fi identificate în mod exclusiv cu schimbarea modului de viață din cauza colectivizării care, de fapt, nu a avut loc niciodată la Jobbágytelke (Sâmbriaș), satul cu cea mai ridicată rată a sinuciderilor. Problemele individuale și cele familiale, bolile psihice și cele fizice, declinul economic și alcoolismul au contribuit însă în mod frecvent la amplificarea fenomenului social al sinuciderii.

În același timp, credința în existența dracului și discursul despre acest personaj mitic reprezintă una dintre explicațiile posibile ale fenomenului.

Salánki-Fazekas Éva: Credințele unei țigance din Suplacu de Barcău

Cuvinte-cheie: credințe, țigani, Suplacu de Barcău (Berettyószéplak)

În cadrul acestui studiu, prezint credințele lui A. V., o femeie de etnie romă din satul Suplacu de Barcău (Berettyószéplak), subliniind importanța acestor credințe în privința modului de viață și a perspectivei asupra vieții caracteristice acesteia, precum și funcțiile îndeplinite de aceste credințe. De asemenea, ofer o analiză a ocaziilor cu care persoana respectivă a dobândit aceste credințe și a momentelor de viață în care recurge la credințele sale. În cadrul analizei, mă concentrez în special asupra părții celei mai vii a credințelor sale și asupra motivelor pentru care tocmai aceste credințe ale sale sunt cele mai vii, pe lângă acele categorii care și-au pierdut relevanța și sunt pe cale să dispară din viața femeii. Colectarea datelor a avut loc cu ajutorul dictafonului, în baza unui chestionar pregătit de dinainte. Sistemul de credințe al lui A. V. ar putea fi împărțită în patru: 1. persoane cu puteri supranaturale; 2. ființe supranaturale; 3. animale; 4. alte credințe (de factură magică). Sistemul de credințe al lui A. V. îi influențează adânc perspectiva asupra lumii și modul de viață, așa cum o demonstrează, de altfel, activitățile și relațiile sale sociale.

Boldizsár Zeyk Zsuzsa: Școala din secolul al 19-lea ca instituție confesională. Rezultatele analizei unui material documentar eclesial

***Cuvinte-cheie:** școală rurală, instituție ecleziastică, document ecleziastic, Țara Călatei (Kalotaszeg)*

Studiul, inspirat de metodele studiilor culturale, abordează diferențele semnificativă dintre ideile inovatoare referitoare la dezvoltarea burgheză de tip modern și situația reală a școlilor rurale din secolul al XIX-lea. Autorul urmărește procesul îndelungat pe parcursul căruia micile școli administrate de către biserică au devenit instituții laice. Baza empirică a cercetării este oferită de documentele ecleziastice din patru sate ale regiunii Kalotaszeg (Țara Călatei), și anume Luna de Sus (Magyarlóna), Vlaha (Magyarfenes), Savadislá (Tordaszentlászló), respectiv Liteni (Magyarléta), documente datate între anii 1850–1909. Studiul abordează patru probleme specifice legate de școlarizare și de ieșirea școlilor de sub influența bisericii: susținerea financiară a bisericii și a școlii de către localnici, ritualul religios confirmării tinerilor, școala de duminică și examinarea publică anuală a elevilor.

Daniel Rita: Cultul scriitorului Tamási Áron în satul său natal

***Cuvinte-cheie:** cultul lui Áron Tamási, Lupeni (Farkaslaka)*

Numele scriitorului maghiar Áron Tamási a ajuns aproape sinonim cu numele satului natal al acestuia, Lupeni (Farkaslaka). Conștiința originii a reprezentat o parte esențială a identității și pentru scriitorul Tamási, așa cum o atestă, de altfel, majoritatea operelor sale. În urma morții lui Áron Tamási, locuitorii satului Lupeni au început să prezinte scriitorul în diferite feluri, prin punerea în prim-plan a personalității acestuia cu diferite scopuri și exploatarea numelui său din motive determinate de dorința reprezentării de sine într-un anumit fel, precum și financiare.

În cadrul studiului prezent, m-am concentrat asupra două aspecte principale. În primul rând, am urmărit procesul prin care a fost creat cultul literar al lui Áron Tamási, pentru ca apoi să examinez modul în care scriitorul a devenit un veritabil simbol național al maghiarilor. Faptul că Tamási și-a dorit să fie înmormântat în satul natal, la Lupeni, și că această dorință i-a fost respectată, a oferit posibilitatea excelentă a autojustificării pentru intelectualii din sat. După 1989, turismul a luat un nou avânt, casa memorială a lui Áron Tamási devenind una dintre cele mai importante atracții pentru turiștii din această zonă. Datorită intelectualilor din Lupeni și avântului luat de turismul din zonă, personalitatea scriitorului Tamási a început să ocupe un loc important în conștiința localnicilor din Lupeni, memoria consăteanului lor celebru devenind chiar un element integrant al identității acestora.

În partea de încheiere a studiului trec în revistă diferitele medii socio-culturale în care personalitatea lui Tamási apare, evidențiind diferitele metode și

sectoare care îi exploatează numele.

Lőrinczi Tünde: Biserică? Sectă? Mișcare? Fundalul teoretic al cercetării unor comunități mici religioase

Cuvinte-cheie: biserică, sectă, mișcare, comunitate religioasă

În studiul de față trec în revistă, fără pretenția exhaustivității, teoriile referitoare la comunitățile religioase. În centrul interesului meu se află abordările teoretice internaționale referitoare la acei factori sociali și individuali care contribuie la afirmarea și funcționarea anumitor comunități religioase, respectiv modul în care aceste abordări apar în cadrul literaturii de specialitate în limba maghiară. De asemenea, am socotit drept relevant să ofer și o analiză a termenilor tehnici folosiți în cadrul sociologiei și al antropologiei religiilor, respectiv să inițiez și o discuție referitoare la caracterul ecleziastic al unora dintre aceste teorii, mereu în măsură să inspire cercetătorul.

Keszeg Vilmos: Gastronomie și memorie

Cuvinte-cheie: gastronomie, memorie, scripturalitate populară

Articolul prezent face parte din domeniul cercetării memoriei locale și a scripturalității populare. Autorul se ocupă de analiza și de interpretarea rețetelor de mâncare secrete ale unei familii. Corpusul respectiv, care conține date din secolul XX, oferă o imagine de ansamblu despre aptitudinile în domeniul gastronomiei ale unei femei casnice dintr-o familie de masoni. Cercetarea urmărește sursa acestor cunoștințe, precum și modalitatea de supraviețuire și de transfer ale cunoștințelor gastronomice în memoria membrilor de familie ale femeii respective.